

«نقش خردمندان»

آموختنی‌ها

- ۱ مفهوم محلّه
- ۲ آشنایی با خواجه نظام الملک، خواجه نصیرالدین توسی
- ۳ کاربرد واژگان مترادف
- ۴ جایگزینی کلمات مترادف به جای کلمات مشخص شده
- ۵ کاربرد کلمات مترادف همراه هم، در جمله
- ۶ استفاده از علامت نگارشی درست و بد جا در جمله‌ها و متن
- ۷ آشنایی با کاربرد کلمات مترادف

جعبه کلمات

کلمات مترادف

- هراس انگیز: ترس آور، وحشتناک، ترسناک
 مانع شدن: منع کردن، جلوگیری کردن
 کارساز: اثرگذار
 امکانات: وسایل و تجهیزات
 قتل عام: کشتار دسته جمعی
 در هم فشردن: آزار دادن، رنجاندن
 چیرگی: برتری، ماهری
 مهیب: ترسناک
 مشاور: راهنما
 زیرکانه: هوشمندانه، از روی هوش و خرد
 خاتمان سوز: ویرانه
 ناباوری: جاوید آشتی

نظامیه: مدرسه‌ها یا دانشگاه‌هایی که خواجه نظام الملک بنا کرده بود.

کلمات متضاد

- دشوار ≠ آسان
 ارزشمند ≠ بی ارزش
 نابودی ≠ آبادی
 سخت‌ترین ≠ راحت‌ترین
 نگرانی ≠ آرامش
 معروف ≠ گمنام - ناشناس

کلمات هم خانواده

- ذهن، ازهقان
 مشاور، حسرت - ساوره
 محفوظ، محافظت - حفا
 وحشت، وحس و وحشتناک
 تدبیر، تدابیر
 محقق، تحقیق
 مهیب، هیبت
 تصمیم، تصمیمات
 شروط، شرایط - شرایط

اغلب مردم فکر می‌کنند با نیروی سلاح و شمشیر باید بر دشمن پیروز شد و او را از خانه و کاشانه‌ی خوش دور کرد. اما ریاضی‌دان، نویسنده و ستاره‌شناس بزرگ ایرانی، خواجه نصرالدین توسی عقیده‌ی دیگری داشت. از نظر او جامعه برای حفظ خود به سه چیز نیازمند است: شمشیر، قلم و دینار. در زمان ایشان که هلاکوخان مغول با قدرت شمشیر و دینار به میهن ما حمله کرده بود او، توانست با قدرت علم و ایجاد یک مرکز علمی یعنی ساختن رصدخانه‌ی بزرگ مراغه و کتابخانه‌ی بزرگی که تا چهارصد هزار جلد کتاب داشته بزرگ‌ترین خدمت را در تربیت دانشمندان و نگهداری آثار علمی و کتاب‌ها بنماید. پس همیشه نباید با سلاح جنگیده با قدرت علم و قلم هم می‌توان بدون خون‌ریزی بر دشمن پیروز شد.

بخوان و بدان

کلمه‌های هم‌معنی یا مترادف، کلمه‌هایی هستند که می‌توانند در جمله جایگزین یکدیگر شوند و گاهی همراه هم، در یک جمله به کار گرفته می‌شوند. چون این نوع کلمه‌ها، یک مفهوم را می‌رسانند.

مثال: مادر با عصبانیت گفت: من از دست این بچه ده ستوه آمده‌ام و خسته شده‌ام!!!

نگاه بچه‌ها به آسمان بی‌کران و بی‌پایان جنگل دوخته شد.

برای اینکه بتوانیم جمله‌ای را درست و بدون اشکال بخوانیم، باید از علائم نوشتاری مناسب استفاده کنیم. به کارگیری علامت‌های نگارشی مناسب در یک متن به خواندن و فهمیدن متن کمک می‌کند.

مثال: محمّد آقا را صدا زد، اما اشکال برق بلندگو صدا را نمی‌رساند. ← محمّد، آقا را صدا زد، اما اشکال برق بلندگو.

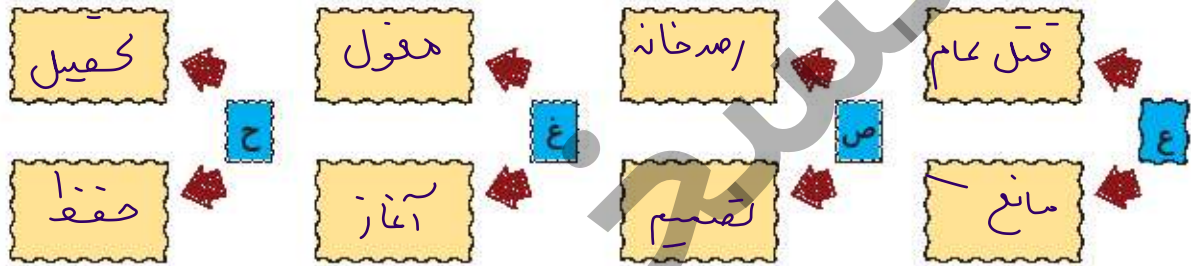
صدا را نمی‌رساند.

یکی از روش‌های تقویت مهارت املا نوشتن کلمات مختلف درس‌ها بر اساس حروف مختلف الفبا است. شما برای این کار باید با دقت، کلماتی که این حرف را دارند پیدا کنید و بنویسید. این عمل به افزایش دقت و تمرکز شما در کاربرد حروف مختلف کمک می‌کند.

با توجه به متن درس یازده به سؤالات پاسخ بده.

الف: کلمات مربوط به هریک از حروف زیر را از درس پیدا کن و در جای خالی بنویس.

ب: حروف داده شده را به ترتیب الفبا مرتب کن و سپس یک کلمه‌ی هم‌آغاز با آن نشانه را از درس پیدا کرده و بنویس.

ح - م - ا - ق - ذ - و	
آشوب	ا
خمه	ح
ذهن	ذ
قتل	ق
مفلول	م
وحشت	و

پ: کلمه‌های اشتباه متن زیر را پیدا کن و درست آن‌ها را بر اساس ترتیب حروف الفبا بنویس.
 «یادم می‌آید که در ^{بچه‌گی} مادرم لباس‌ها را در ^{تشت} بزرگی می‌شست. او همیشه موقع ^{برخواستن} از زمین دستش را به کمرش می‌گرفت و می‌گفت: «یا علی!»»

بچه‌گی - برخواستن

تمرین

۱ هر جمله را به عنوان مناسب آن وصل کن. (دو گزینه اضافی است.)

- خواندن شعر به آرامی و فکر کردن درباره‌ی محتوا و آهنگ
به کارگیری حرکات دست و سر و تغییر حالت چهره، هنگام خواندن شعر
خواندن مجدد شعر، با توجه بیشتر برای درک بهتر
شناختن
دیدن
اندیشیدن
نشان دادن
گفتن

۲ درستی و نادرستی جملات زیر را مشخص کرده و در صورت نادرستی، درست آن‌ها را بنویس.

الف: کلمه‌ی «هولناک» با کلمه‌ی «وحشتناک» هم خانواده است. ☒

ب: چنگیز، مردم ایران را قتل عام کرد. ☒

پ: در جمله‌ی «او نیازمند هوش خواجه بود»، کلمه‌ی مشخص شده صفت است. ☒

۳ با توجه به معنی، کلمه‌ی مناسب را انتخاب کن.

الف: بچه‌ها از معلم خود تا آن‌ها را همراهی کند. (خواستند - خاستند)

ب: وقتی پابر زمین نهادم، سوزشی حس کردم، چون به پایم فرو رفته بود. (خوار - خار)

۴ مراحل شعر خوانی را به ترتیب نام ببر و اولین و آخرین، مرحله را توضیح بده.

شناختن

یافتن

اندیشیدن

نشان دادن

خواندن

اندیشیدن: در اینجا با ذهن و آهنگ فکری کنیم.
نشان دادن: به کارگیری حرکات دست و سر هنگام خواندن

۵ صفت مناسب را از بین کلمات داده شده پیدا کن و بنویس.

وحشت زده

عجیب

زیر کانه

مردم

حمله‌ی

حرکت

شجاعانه

ناگوار

خلاق

تصمیم

حادثه‌ی

ریاضی دان

۶ هر یک از کلمات زیر را، با یکی از واژه‌ها ترکیب کن و معنای واژه‌ی جدید را بنویس.

آلود-انگیز-وار-مند-کار

ورزش	+	کار	→	ورزشکار	← اسم مرکب
غبار	+	آلود	→	غبارآلود	← اسم مرکب
شگفت	+	انگیز	→	شگفت‌انگیز	← اسم مرکب
امید	+	وار	→	امیدوار	← اسم مشتق
توان	+	مند	→	توانمند	← اسم مشتق

۷ جمله‌های به هم ریخته‌ی زیر را مرتب کن و بنویس.

الف: بتوانیم - هرگز - اگر - پیش‌بینی - حوادث - نمی‌افتیم - را - به - کنیم - وحشت

اگر بتوانیم حوادث را پیش‌بینی کنیم هرگز به وحشت نمی‌افتیم.

ب: ستاره‌ای - علم - و - درخشان - آسمان - در - خواجه - بود - فرهنگ - نظام‌الملک - ایران

خواجه نظام‌الملک ستاره‌ای درخشان در آسمان بود و فرهنگ ایران.

۸ برای تصویر زیر یک عنوان انتخاب کن و سپس متنی بنویس که کلمات زیر در آن به کار رفته باشد.

بدعمده دانش‌آموز

با توجه به سؤالات داده شده، گزینه‌ی مناسب را مشخص کن.

الف: چرا هلاکو خواجه‌نصرالدین را مشاور خود کرد؟

(۱) چون بسیار خوش‌اخلاق بود.

(۲) چون خود را نیازمند هوش و دانایی او می‌دانست.

(۳) چون شجاع و نترس بود.

(۴) چون او را مثل فرزند خود می‌دانست.

ب: کدام گزینه لمی‌تواند با کلمه‌ی «هراس» ترکیب شود؟

(۱) ناک

(۲) انگیز

(۳) ی

(۴) مند

پ: به جای کلمه‌ی مشخص شده، کدام واژه مناسب است؟

«او توانست با چیرگی بر مردم، اوضاع را به دست گیرد.»

(۱) آشفته‌گی

(۲) تلاش

(۳) غالباً

(۴) تسلط

ت: کدام واژه مترادف کلمه‌ی «کار ساز» است؟

(۱) کارگشا

(۲) دردرساز

(۳) حادثه

(۴) ارزشمند

ث: در کدام گزینه کلمه‌ی دوم صفت نیست؟

(۱) آثار ارزشمند

(۲) مردم وحشت زده

(۳) جمع آوری کتاب

(۴) حادثه‌ی ناگوار

خوانش و پردازش

۱۰ متن زیر را با دقت بخوان و به سوالات پاسخ بده.

«یک مورچه در تابستان چقدر برای زمستان خود جمع می‌کند؟»

هرقدر که در توانش باشد. چه جالب!!

«هرقدر در توانایی‌ات است.»

پس یاد بگیر که هرگز:

۱. تسلیم نشوی، ۲. آینده را ببینی، ۳. مثبت بمانی، ۴. همی تلاشت را بکنی.

الف: هریک از ما برای رسیدن به هدفمان، چقدر باید تلاش کنیم؟

همه ما توانیمان باید تلاش کنیم.

ب: پیام این قسمت چیست؟

باید هرگز تسلیم نشویم و تمام تلاش خود را بکنیم.

پ: شما کدام‌یک از خصوصیات توانمندی که در داستان آمده را داری؟ از کجا فهمیدی؟

بهره‌ر ده دانش آموز.

ت: به نظر شما توان مورچه چقدر است؟

سوار زیاد است زیرا می‌تواند چتر برای روز باران را در خانه خود با خودش ببرد.

خواجه نصیرالدین توسی

خواجه نصیرالدین شاعر، همه چیزدان، فیلسوف، ستاره‌شناس، دانشمند، ریاضیدان، منجم، پزشک و معمار ایرانی قرن هفتم هجری است. او رصدخانه‌ی مراغه را ساخت و در کنار آن کتابخانه‌ای به وجود آورد که نزدیک به چهل هزار جلد کتاب در آن بوده است.

خواجه نظام الملک

خواجه نظام الملک وزیر نیرومند دو تن از شاهان دوره سلجوقیان در ایران بود. او از بزرگترین پیشگامان توسعه‌ی فرهنگی در کشور بود. وی علاوه بر حل مشکلات عدیده اجتماعی و سایر مسائل مملکتی دست به ایجاد مدارس زد که در تاریخ به نام مدارس نظامیه مشهور است و همان مدارس هستند که بعدها سرمشق دانشگاه‌ها شدند.

خودارزیابی

خیلی خوب خوب خوب قابل قبول نیاز به تلاش

☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐

☐	با خواجه نصیرالدین توسی (ریاضی‌دان و ستاره‌شناس) بزرگ ایرانی آشنا شده‌ام.
☐	می‌توانم کلمات مترادف مناسب را در جمله جایگزین یکدیگر کنم.
☐	کاربرد کلمات مترادف در جمله را آموختم.
☐	می‌توانم از علائم نگارشی درست در جمله استفاده کنم.
☐	تجایی کلمات مترادف، هم خانواده و مخالف جدید درس را یادگرفتم.
☐	می‌توانم با کلمات داده شده متن زیبا بنویسم.

